

14 ta' Frar, 1959

Imħallef:—

Onor. Dr. W. Harding K.M., B.Litt., LL.D.

Onor. Mabel Strickland, O.B.E.

versus

Joseph Micallef Stafrace, B.A., L.P.

Libell — Rettifika — Korrezzjoni Ġurnalistika — “Fair Comment” — Verità tal-Fatti — Art. 22 Kap. 117.

Il-Liġi tal-Istampa tiddisponi illi kull persuna, li l-azzjonijiet jew intenzjonijiet tagħha jigu rappreżentati hażin f'gurnal, għandha d-dritt teżiġi li tiġi publikata immedjatement u bla ħlas, fl-istess gurnal u f'pożi prominenti u bl-istess tip, dikjarazzjoni li tikkontraddiċi jew tispjega dak li jkun inkliet b'għar-riġward tagħha.

Din mhix xi dispożizzjoni partikulari tal-liġi maltija; imma dispożizzjoni analoga teżiġi f'atversi legiżlazzjonijiet oħra; u hi ferm f'lokha, b'ħala miżura preventiva kontrapposta għad-dispożizzjonijiet represstivi.

F'xi sistemi legiżlattivi oħra jiżsemmew id-dritt ta' rettifika u d-dritt ta' risposta; imma l-liġi maltija ma tużax l-espressjoni “risposta”, u ssemmi biss “contradiction or explanation”, kien li pjuttost jaċċennaw għad-dritt ta' rettifika.

Issa, hu paċifikament assodat fis-sistemi legiżlattivi li għandhom din id-dispożizzjoni preventiva illi, b'leż tkun aċċettabbli r-rettifika, jeħtieġ li ma jkunx fiha zejn li jkun offensiv jew ingurjuż għall-ġurnalista nterpellat b'leż jippublika r-rettifika; u dan japplika tant għad-dritt tar-rettifika, kemm ukoll għal dak tar-risposta; u għaldaqstant, il-ġurnalista nterpellat għandu d-dritt jirrifjuta jagħmel din il-korrezzjoni ġurnalistika jekk ir-rettifika li hu fiġi miżlub jippublika fil-ġurnal tiegħu jkun fiha xi haġa hekk offensiva jew ingurjuża għalhe.

Dan id-dritt “preventiv” ma hux “sostituzzjoni” tal-proċess ordinarju ossija plenarju tal-libell, imma hu biss intliż b'leż jipprevenieh, jekk jista' jkun; u għaldaqstant ma hux am-

missibbli illi f'din il-proċedura preventiva l-Qorti għandha tidhol fl-eżami "funditus" dwar jekk id-dikjarazzjoni li tagħha tintalab il-publikazzjoni hi f'leż koperta bil-"plea of justification" u/jew bil-"plea of fair comment", jew jekk kienz b'xi mod kriminuz l-artikolu li għalliegh tirriferezzzi d-dikjarazzjoni; għax inkella tispicċa r-"raison d'etre" ta' din id-dispożizzjoni speċjali preventiva, u jiġu sovreritti l-prinċipji tal-ligi tal-istampa, għalliegh il-gudizzju plenarju tal-liebel ikun qiegħed jsir, minflok bħas-soltu, f'din il-proċedura speċjali. U allura, jekk id-dikjarazzjoni mitluba hi "prima facie" offensiva għall-gurnalista nterpellat, dan għandu d-dritt li jftriffuta li jippublika, mingħajr ma jkun qiegħed b'daqshekk jikser id-dispożizzjoni tal-ligi in kwistjoni.

Id-dikjarazzjoni għandha ikun konċepita d'mod li, mentri tevita l-kliem oggezzjonabbli, fl-istess hin tiċċara l-punto di vista tal-kwerelant b'rettifika tal-intestatura u tal-kontenut tal-artikolu oggezzjonat, in kwantu dan kien jftrifletti fuq il-kwerelant. U lanqas huwa l-kaz li wieħed jippretendi li l-gurnalista nterpellat kellu jippublika parti mid-dikjarazzjoni u jhalli barra l-kliem li għalliegh hu oggezzjona; għax il-gurnalista nterpellat ma hu obligat jidistingwi u jsepara r-risposta b'leż jippublika biss daww il-brant li ma jmorruz kontra l-eżerċizzju tad-dritt tiegħu ta' legittima difeża.

Il-Qorti:— Rat l-imputazzjoni mahruġa mill-Pulizija fuq talba tal-kwerelanti quddiem il-Qorti Kriminali tal-Magistrati ta' Malta kontra Joseph Micallef Stafrace, talli naqas jippublika fis-"Sebh" dikjarazzjoni tal-kwerelanti, lilu mibghuta fil-15 ta' Ottubru 1958, bħala kontradizzjoni u spjegazzjoni għall-artikolu editorjali tiegħu li deher fis-"Sebh" tat-13 ta' Ottubru 1958, skond ma jghid l-art. 22 tal-Ligi tal-Istampa;

Rat is-sentenza ta' dik il-Qorti tat-12 ta' Novembru 1958, li biha ddeċidiet billi rriteniet li l-kwerelant kien gus-tifikat ma jippublika fis-"Sebh", li tiegħu huwa editur, id-dikjarazzjoni tal-kwerelanti, għax din kienet f'xi parti ngurjuża għalliegh, u konsegwentement illiberatu mill-imputazzjoni; bl-ispejjeż kontra l-kwerelanti;

Rat ir-rikors li bih il-kwerelanti appellat mis-sentenza fuq imsemmija, u talbet li tigi revokata, u li jigi minflok deċiż li l-kwerelat ma kienx ġustifikat li jirrifjuta jippublika fis-"Sebh" id-dikjarazzjoni tal-kwerelanti, b'risposta għall-artikolu editorjali tiegħu tat-13 ta' Ottubru 1958, u jigi konsegwentement kundannat għal dan in-nuqqas tiegħu skond l-art. 22 tal-Kap. 117 Ediz. Riv.;

Trattat l-appell;

Ikkunsidrat;

Il-fatti (mhux kontrastati) huma, brevement, dawn. Fin-numru tas-"Sebh" tat-8 ta' Ottubru 1958 (kopja fol. 2) deher artikolu editorjali bl-intestatura "Barbariżmu Inġliż f'Ċipru", li fiha għe kwalifikat bħala barbariżmu l-aġir tas-soldati nglizi f'Ċipru wara l-qtil ta' Mrs. Sutcliffe. Fil-11 ta' Ottubru għet publikata fil-"Berqa" dikjarazzjoni tal-Kumitat Eżekuttiv tal-Partit Kostituzzjonali Progressiv, li hu kapitanat mill-kwerelanti, li fiha, "inter alia", dak il-Kumitat iddeplora u kkundanna dak li għe mill-istess Kumitat kwalifikat bħala t-tifhir sfaċċjat li bih l-artikolu tas-"Sebh" fuq imsemmi fahhar il-qtil ta' Mrs. Sutcliffe (ara fol. 4). Fil-13 ta' Ottubru 1958 deher artikolu editorjali fis-"Sebh" (ara fol. 5), li fiha dak il-ġurnal reġa' rriferixxa għall-aġir tas-soldati nglizi f'Ċipru wara l-qtil ta' Mrs. Sutcliffe, qal li l-artikolu tat-8 ta' Ottubru kien għe kundannat mill-istampa tal-kwerelanti, li, kompli jghid, ma maqdrat bl-ebda mod dak li l-artikolista issa kkwalifika bħala "il-massakru tal-innoċenti", u, zied jghid l-artikolista, kien ipogġi f'dan il-kwadru ta' vjolenza tal-Gvern Inġliż u tas-soldati nglizi l-qtil ta' Mrs. Sutcliffe. Dan l-artikolu tat-13 ta' Ottubru 1958 għe ntestat, b'riferenza evidenti għar-riżoluzzjoni fuq imsemmija tal-Kumitat Eżekuttiv tal-Partit Kostituzzjonali Progressiv, "Mabel tiddefendi l-Magnoldi Inġliżi". Bl-ittra tagħha tal-15 ta' Ottubru 1958, il-kwerelanti nterpellat lill-kwerelat, fil-kwalità tiegħu ta' editur tas-"Sebh", biex jippublika fil-ġurnal tiegħu, għat-tenur tal-art. 22 tal-Ligi tal-Istampa, Kap. 117, id-dikjarazzjoni fol. 9;

F'dik id-dikjarazzjoni hemm, "inter alia", dawn il-

kliem:— “Dik ir-rizoluzzjoni ddeplorat u kkundannat dak li jiena u l-Partit tiegħi dehrilna li hi approvazzjoni ċara, minn naħa tas-“Sebh”, tal-qtil reċenti ta' Mrs. Sutcliffe...”;

Bl-ittra tiegħu taz-17 ta' Ottubru 1958, il-kwerelat (fol. 10) irrifjuta li jippublika dik id-dikjarazzjoni tal-kwerelanti fuq żewġ raġunijiet, waħda li kienet ingurjuża, u l-oħra li kienet tikkontjeni affarijiet għal kollox estranei għall-artikolu editorjali tat-13 ta' Ottubru 1958 fuq im-semmi. Minn dawn il-fatti origina dan il-proċess;

Ikkunsidrat;

Qabel ma l-Qorti tghaddi għall-eżami tal-kwistjoni ta' fatt, jehtieg li tiġi preċiżata l-ipotesi ġuridika li għandha tiġi applikata għal dawn il-fatti;

L-art. 22 fuq riferit jgħid hekk:— “Any person whose actions or intentions have been misrepresented in a newspaper shall be entitled to demand and to have published forthwith, free of charge, in the same newspaper, in a prominent place and in the same type, a statement by way of contradiction or explanation”. Fit-test tal-ġan antik tal-liġi tagħna, il-kliem kienu:— “..... dichiarazione contraddicente o spiegativa”;

Din id-dispożizzjoni mhix partikulari għall-Liġi Mal-tija, imma dispożizzjoni analoga teżisti f'diversi legislażzjonijiet oħra. F'publikazzjoni tal-“Unesco” tal-1951, “Legislation for Press, Film and Radio” tal-1951 ta' Fernand Terrou u Lucien Solai, pag. 338, is-sugġett hu trattat taħt l-intestatura “The right of reply and the right of correction”; u jingħad li hi ferm f'lokha dispożizzjoni simili bħala “preventive measure”, kontrapposta għad-dispożizzjonijiet repressivi. Milli jidher, l-ewwel darba li dispożizzjoni simili giet introdotta fid-dritt statutorju kienet fil-Liġi Franciża tal-1822. In segwitu, fil-liġi tal-1881, giet introdott dritt dupliċi, ċjoè id-dritt ta' “rectification” u d-dritt ta' “réponse”. Kif sejjer jiġi spjegat il-quddiem. din id-distinzjoni għandha l-importanza tagħha. Fil-Liġi Taljana tat-8 ta' Frar 1948, id-dritt tar-rettifika u tar-risposta

hu unifikat f'dispożizzjoni waħda, li ssemmi risposta, korrezzjoni u dikjarazzjoni. Il-Liġi tal-Belġju tal-1831, kif emendata b'dik tal-1856, tikkontjeni wkoll dispożizzjoni in materja li ssemmi "risposta". Id-diversi "cantons" tal-Isvizzera wkoll għandhom dispożizzjoni in materja (ara Liġi tal-14 ta' Diċembru 1947) li ssemmi wkoll id-dritt tar-"risposta". Dan l-istess dritt ta' korrezzjoni ġornalistika ġie wkoll adottat bħala dispożizzjoni internazzjonali mill-Assemblea Ġenerali tal-United Nations f'April-Mejju tal-1949, u jikkostitwixxi t-tieni sezzjoni tal-"Convention on the International Transmission of News and the Right of Correction";

Il-Liġi Maltija ma tużax l-espressjoni "risposta" ("reply"); imma tgħid:— "A statement by way of contradiction or explanation" — kliem li pjuttost jaċċennaw għal dritt ta' rettifika. Kif jidher mil-kommenti li jagħmlu l-awturi Fisher and Strahan, Law of the Press, 2nd edition, p. 307), id-dritt ta' korrezzjoni jirreferixxi pjuttost għal "matters of fact", mentri d-dritt ta' "risposta" hu aktar estiż. Għall-ewwel, fi Franza kien ritenut li, kwantu għad-dritt ta' risposta, dan kien illimitat, b'mod li persuna ntitolata kienet "the sole judge of the opportuneness, the form and the tenor of his reply". Izda, aktar tard, il-Qorti tal-Appell Franċiża (Cassation, Ch. Crim, 17 Aout 1883) iddeċidiet li, anki kwantu għar-risposta, ma għandu jkun hemm xejn fiha li jkun offensiv għall-persuna li lilha dik ir-risposta tkun indirizzata għall-publikazzjoni;

Ormaj hu paċifikament assodat fis-sistemi legiżlattivi li għandhom din id-dispożizzjoni preventiva li, biex tkun aċċettabbli, jehtieg li ma jkollha xejn fiha li jkun offensiv jew ingurjuż għall-ġornalista nterpellat. Hekk hi l-pożizzjoni taht il-Liġi ta' Franza, tal-Italja, tal-Belġju u tal-Isvizzera, u taht il-Liġi Maltija (art. 22(3) Kap. 117);

Dan japplika tant għad-dritt ta' rettifika kemm ukoll għal dak ta' risposta. Jgħid il-Frola (Delle Ingiurie e Difamazioni), a propożitu tal-Liġi Taljana in materia (p. 301-302):— "Solo potrebbe il gerente rifiutarsi all'inserzione quando..... e quando evidente fosse il carattere dif-

famatorio ed ingiurioso della risposta o della dichiarazione, ripugnando la logica e la legge all'ipotesi dell'obbligatorietà di un'inserzione di tale fatta, dannosa al gerente stesso..... sul che la giurisprudenza sentenziò che il diritto di risposta è sottoposto, fra altro, alla condizione che la risposta non esca dai limiti della legittima difesa, e non contenga nulla che possa per avventura offendere la riputazione del giornalista a cui è diretta”;

Intqal mill-Qorti tal-Kassazzjoni ta' Ruma, fis-sentenza fil-kawża Pubblico Ministero c. Lusignano, tad-9 ta' Frar 1893, riportata fil-Giurisprudenza Italiana 1893, 1, 2, 135:— “Ha diritto il gerente di non pubblicare la risposta delle persone nominate od indicate nella pubblicazione quando essa contenga offesa alla riputazione del giornalista al quale è diretta”;

U l-Qorti ta' Genova, 2 Luglio 1880, Viale (ara Foro It. 5, 2, 279) qalet hekk:— “La facoltà della persona nominata in un giornale di farvi inserire la risposta o dichiarazione deve intendersi ristretta ad uno scritto relativo alla propria difesa ed ai fatti che specialmente riguardano la persona nominata, e non può estendersi ad uno scritto di polemica su materie attinenti ai fatti stessi ma non necessarie alla giustificazione”;

Ikkunsidrat;

Illi l-aggravji dedotti mill-kwerelanti appellanti b'impunjattiva tas-sentenza appellata huma dawn:—

1. L-Ewwel Qorti messha dahlet fl-eżami jekk il-kliem ritenuti ngurjużi, kontenuti fid-dikjarazzjoni tal-kwerelanti, kienux invece “a fair comment” fuq l-editorjali tas-“Sebh” tat-8 ta' Ottubru 1958, u li għalhekk ma kienux affattu diffamatorji;

2. Illi fid-dikjarazzjoni kellha bilfors tiġi riportata r-rizoluzzjoni tal-Kumitat Eżekuttiv tal-Partit kapegġjat mill-kwerelanti, sabiex il-qarrejja tas-“Sebh” jistgħu jiġu illuminati dwar il-kwistjoni;

3. Id-dritt li taghti l-ligi lill-editur, li jirrifjuta l-publikazzjoni fil-każ li d-dikjarazzjoni tkun ingurjuża, ma għandux jiftihem fis-sens li hemm lok għal dak ir-rifjut jekk din id-dikjarazzjoni tkun biss "prima facie" ngurjuża. Imma jekk li tkun verament ingurjuża daqs kieku għad li tkun tali fi proċess ta' libell;

L-ewwel u t-tielet doljanza jiżvolgu konċett wiehed, u għalhekk hu opportuna li jiġu eżaminati flimkien;

Din il-Qorti tirrileva li dan id-dritt "preventiv", kif tajjeb sejhufu l-awturi fuq ċitati Terrou u Solal, ma hux "sostituzzjoni" tal-proċess ordinarju ossija plenarju tal-libell, imma hu biss intiz biex jipprevjenih, jekk jista' jkun. Kieku kelfu jiġi ammess li, f'din il-proċedura merament preventiva, il-Qorti għandha tidhol fl-eżami, "funditus", dwar jekk id-dikjarazzjoni li tagħha qegħda tintalab il-publikazzjoni hijjex koperta bil-"plea of justification", u/jew bil-"plea of fair comment", jew jekk kienx b'xi mod kriminus l-artikolu li għalhekk tirriferixxi dik id-dikjarazzjoni, allura jispiċċa għal kollox is-sens, u tispiċċa ir-"raison d'être" ta' din id-dispożizzjoni speċjali preventiva. Kif esprima ruħu l-Pincherle (ċitat fil-Frola, ibidem, p. 298), l-iskop ta' din il-proċedura hu "..... economia di giudizi, i quali non fanno che inasprire gli animi per gli inevitabili contatti, le artificiose lungagini, l'inevitabile palleggiare di recriminazioni e di seconde offese, ed economia di tempo assai opportuna....." u dan l-iskop jiġi frustrat jekk, in konnessjoni mad-dikjarazzjoni rettifkatriċi, għandu jair proprju dak il-proċess li din il-proċedura hi appuntu atiza biex tipprevjeni;

Fil-każ preżenti, hu ċar li l-kwerelat kien qiegħed jirrespingi l-addebitu ta' tifhir tal-qtil ta' Mrs. Sutcliffe, billi spjega l' punto di vista tiegħu fl-artiklu tat-13 ta' Ottubru 1958 fuq riferit. Hu ugwalment ċar li l-kwerelanti tiritjent li l-artikolu tas-"Sebh" tat-8 ta' Ottubru 1959 jikkostitwixxi approvazzjoni tal-qtil ta' Mrs. Sutcliffe. Kieku din il-Qorti kelliha tidhol fl-eżami dwar jekk l-artikolu tas-

"Sebh" tat-8 ta' Ottubru 1958 kienx jew le jammonta għal-approvazzjoni tal-qtil ta' Mrs. Sutcliffe, u dwar jekk l-affermazzjoni li dak l-artikolu jammonta għal daqshekk hiji dikjarazzjoni protetta bl-eċċezzjoni tal-verità tal-fatti u/jew tal-"fair comment", allura, b'daqshekk jiġu sovvvertiti l-prinċipji tal-Liġi tal-Istampa; għalix il-gudizzju plenarju tal-libell ikun qiegħed isir, minflok bħas-soltu, f'din il-proċedura speċjali, limitata u preventiva. Din il-proċedura hi intiza (speċjalment fil-Liġi Maltija, fejn, kif ingħad, hu l-każ pjuttost ta' "rettifika" biss milli anki ta' "risposta") unikament biex il-persuna nominata, bla ma tidhoi f'polemika, u bla ma tagħmel ebda addebitu "prima facie" diffamatorju għall-ġerent tal-ġurnal, tagħti l-versjoni tagħha tal-fatti, b'korrezzjoni ta' dak li jkun deher fil-ġurnal; iżda mhux aktar l-hemm; mentri fid-dikjarazzjoni li tiffirma l-meritu ta' dan l-appell, apparti li hemm materji mhux neċessarji għall-ġustifikazzjoni jew rettifika, qegħdha tiġi mputata lill-kwere'ant l-approvazzjoni, fl-artikolu tat-8 ta' Ottubru 1958, ta' delitt notorjament atroċi; liema imputazzjoni hi "prima facie" offensiva għall-kwerelat, peress li hu jirrespingi dik l-interpretazzjoni (salv dak li jista' jirriżulta f'gudizzju appożitu, favur jew kontra parti waħda jew l-oħra, għax ebda opinjoni din il-Qorti ma hi qegħdha tesprimi, u ma hix imsejha tesprimi, f'dan il-proċess);

Dik l-imputazzjoni għalhekk teżimieh, bis-saħħa tad-dispost espress tat-tielet subartikolu tal-art. 22 Kap. 117, mill-publikazzjoni tad-dikjarazzjoni. Id-dikjarazzjoni setgħet, bla dubju, tkun konċepita b'manjiera tali li, mentri tevita dawk il-kliem oggezzjonabbli. fl-istess hin tiċċara l' punto di vista tal-kwerelanti b'rettifika tal-intestatura u tal-kontenut tal-artikolu tas-"Sebh" tat-13 ta' Ottubru 1958, in kwantu dan kien jirrifletti fuqha;

Jista' anki jiżdied dan li ġej. Jekk wieħed jeżamina tajjeb id-dikjarazzjoni fol. 9, mibgħuta lill-kwerelat għall-publikazzjoni, għandu jiġi għall-konklużjoni li appena tista' proprjament tissejjaħ rettifika. Difatti, is-sekwenza kienet din. Fl-artikolu tat-8 ta' Ottubru 1958 il-kwerelat semma l-aġir tat-truppi ng'liżi f'Ċipru u l-qtil ta' Mrs. Sutcliffe. Fir-rizoluzzjoni tal-Kumitat tal-Partit dirett mill-kwere-

lanti dak l-artikolu gie nterpretat bhala tifhir ta' dak il-qtil. Fl-artikolu tat-13 ta' Ottubru 1958 il-kwerelat ikkumbatta dik l-interpretazzjoni, u ntesta l-artikolu bil-kliem "Mabel tiddefendi l-Manigoldi Nglizi". Issa, fid-dikjarazzjoni lilu mibghuta għall-publikazzjoni, is-sustanza tagħha tikkonsisti f'riafermazzjoni tal-interpretazzjoni tal-artikolu tat-8 ta' Ottubru 1958, bhala approvazzjoni tal-qtil ta' Mrs. Sutcliffe. Minn dan jiġi li, prattikament, il-kwerelat kien qed jiġi nterpellat biex jippublika fil-ġurnal tiegħu, tiegħu, mhux tant rettifika tal-intestatura riferenti għall-kwerelanti, imma aktarx interpretazzjoni tal-artikolu tat-8 ta' Ottubru 1958, li hu jirrespingi u li hi offensiva għalheh. Il-proċedura limitata tar-rettifika ma tistax tiġi estiza għal "gudizzju formali" dwar il-karattru kriminuz jew le ta' artiklu f'ġurnal, jew dwar il-karattru libellus ta' dik l-intestatura, jew dwar jekk l-interpellazzjoni għar-rettifika hijiex hi stess ingurjuza jew hix kolpita bl-"exceptio veritatis" jew bl-eċċezzjoni tal-"fair comment". Il-Qorti, għall-finijiet ta' din il-proċedura preventiva, għandha tara biss, "sola visione" u "sine figura iudicii", jekk hemmx f'dik id-dikjarazzjoni interpellatorja xi kliem li "prima facie" huma ngurjuzi għall-gerent tal-ġurnal;

Kwantu għat-tieni doljanza ta' dan l-appell, hu veru li d-dikjarazzjoni qegħda tesprimi u tirriporta l-istess konċett tar-rizoluzzjoni tal-Kumitat Eżekuttiv, u li kienet din ir-rizoluzzjoni li tat l-ispunt għall-artikolu tat-13 ta' Ottubru 1958; imma, l-ewwelnett, una volta li dak il-konċett gie nkorporat fid-dikjarazzjoni dan ifisser li l-kwerelanti assumiet ir-responsabbiltà tiegħu "in testa propria"; u t-tieni, avvolja kien hemm il-konnessjoni fuq rilevata, id-dikjarazzjoni setgħet dejjem tkun redatta b'mod li tiġi limitata għal semplici rettifika, kif għandha tkun;

Lanqas hu l-każ li wiehed jippretendi li l-kwerelat kellu jippublika parti mid-dikjarazzjoni u jhalli barra l-kliem li għalihom hu oġġezzjona. Gie infatti deċiż (ara Fisher and Strahan, ibidem p. 308) illi:— ". . . . the journalist is not bound to divide and separate the reply in order to publish only those portions which do not transgress the exercise of the right of legitimate defence";

Għal dawn il-motivi, din il-Qorti taqbel mal-Ewwel Qorti, u konsegwentement tirrespjngi l-appell u tikkonferma s-sentenza appellata; bl-ispejjeż kontra l-kwerelanti. Onorarju tad-difensuri kif infra indikat:—

Seduta tat-13. 12. 1958 . . . . . tmien xelini;

Seduta taż-17 ta' Jannar 1959 . . . . . tnax il-xelin;

Seduta tal-lum . . . . . ghaxar xelini.
